

TRANSILVANIA.

FOIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE

PENTRU

LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

ANULŪ ALŪ XXII-LEA

1891.

EditorŪ: ComitetulŪ AsociaȚiunei.

RedactorŪ: I. Popescu, primŪ secretarŪ alŪ AsociaȚiunei.

SIBIIU,
TIPARIUL TIPOGRAFIEI ARCHIDIECESANE,
1891.

Tabla de materii.

I. Istoriă.

	Pag.
Caucaland în Dacia, de Dr. At. Marienescu	1, 34
Charta lumii (orbis pictus) de Castoriu, s'eu așa numita tabulă peutingeriană, de P. Broștenu	66, 97, 129, 162
Unu monumentu istoricu neprețuitu, de T. Ceonța	111
Din cari părți ale imperiului romanu s'au adusu coloniile romane așezate în Dacia, de Dr. At. Marienescu	353

II. Studii literare științifice.

Facerea lumii (unu capitolu de Cosmogoniă) de T. Ceonța	20, 46
Á sci limbii multe, de Dr. G. Popa	26
Studiu filologicu, de Dr. At. Marienescu	116, 144, 231
De unde a intratu povestea lui „Arghiru“ în literatura ma- ghiară de Georgiu Popu	139, 173, 198
Urme de poesiă populară română din secolulu alu 16-lea de Dr. V. Branisce	225
Călușerulu jucatü în secolulu alu 16-lea de Dr. V. Branisce	230
Academia română, disertațiune de Z. Boiu	321

III. Pedagogiă.

Problema școlii, de D. F.	183, 203
Raportulu dintre școlă și cultură, de I. Popescu	193
Problema școlilor de fete, de Dr. P. Șpanu	157, 337

VI. Economiă.

Cum s'ar putea ridica industria de casă săcelenă de Arseniu Vlaicu	76
Școlă de țesutu, înființată de parochulu din Corbu I. Dobrianu	85

V. Bibliografiă.

Publicațiuni venite la redacțiune	28, 154, 297, 364
---	-------------------

VI. Acte oficiale.

Procesele verbale ale Comitetulu Asociațiunei	28, 29, 53, 87, 95, 123, 156, 186, 207, 213, 236, 238, 297, 340, 350, 366, 377
Concursu literaru	30
Cuvântare de dl. A. Barbolovicu	59
Convocarea adunării generale a Asociațiunei	222

	Pag.
Concursă pentru stipendii	221
Concursă pentru ocuparea unui postă de profesoră la școlă Asociațiunei	223
Concursă pentru o guvernantă la aceeași școlă	224
Raportulă comitetuluiă cătră adunarea generală	240
Conspectulă stipendiștiloră Asociațiunei	253
Consemnarea membriloră Asociațiunei înscrși dela 28 Aug. 1890 până 14 Augustă 1891	254
Rațiociniulă comitetuluiă pentru 1890	264
Procesulă verbală ală adunării generale 273,	375
Budgetulă Asociațiunei	254
Discursulă presidială, cu care s'a deschisă adunarea ge- nerală	290
Concursă pentru stipendii	315

VII. Diverse.

Consemnarea contribuiriiloră făcute în favorulă școlăi civile de fete a Asociațiunei 32, 64, 128, 160, 192, 256, 288, 320, 351, 384	384
† Michailă Cogălnicenu	206
Contribuiră la fondulă întru memoria reposităriloră	222
Avisă pentru abonenți	351

TRANSILVANIA

FŌIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMANĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

NrulŪ 1. SIBIIŪ, 15 IANUARIE 1891. AnulŪ XXII.

CAUCALAND ÎN DACIA.

Geografia și istoria Daciei nă-au susținutŪ numirile: *Cogaion* și *Caucasus* pentru doi munți, *Caucoensii* pentru unŪ poporŪ și *Caucaland* pentru o țară în Dacia.

Numele *Cogaion* e mai vechiŪ decătŪ colonisarea RomanilorŪ în Dacia pela 105—106 după ChristosŪ; *CaucasŪ*, din aniŪ colonisării, *Caucoensii* e din nainte de 150 după ChristosŪ, eară *Caucaland* din anulŪ 375 după ChristosŪ, încătŪ scriitorii pe aceste timpuri le amintescŪ, — dar tŵte sŵntŪ mai vechi decătŪ timpulŪ, în care se amintescŪ.

Aceste patru nume proprii formeză obiectŪ de dispută literară, dar mai alesŪ pentru noi e de interesŪ de a cerceta, și încătŪ se pŵte de a lămuri tŵte, ce se ținŪ de geografia și istoria vechiă a teritoriilorŪ pe unde locuimŪ.

De elementele de frunte ale istoriei se ține geografia și chronologia (timpulŪ); aceste sŵntŪ ca nesce stēlpī ale istoriei, cāci altcum acēsta devine o poveste. Adeseori și filologia vine în ajutorulŪ geografiei și etnografiei (descrierea popŵrelorŪ), decī pentru lămurirea acestora, me voiŪ ocupa și cu filologia rādăcinei: *cac* din carea purcedŪ acele nume proprii.

Cac, la popŵrele arice și celtice din Asia înaltă, — cu mulți seculi înaintea de ChristosŪ a însemnatŪ munte, și cu acestŪ înțelesŪ a străbătutŪ peste Asia mică și Grecia, peste Tracia și Dacia, peste țerile popŵrelorŪ ađi romanice dela apusŪ, dar și în alte părți. Și fiindcā din rādăcina *cac* avemŪ nu numai o mulțime de numiri pentru localitāți în țerile locuite de noi, ci și o mulțime de cuvinte de tŵtă điva în limba latină, cele romanice și în a nŵstră, — rādăcina trebuiă să o primimŪ și de romanică, respective romānescă.

Aci la începutulŪ temeī voiŪ pertracta rādăcina *cac* numai pentru nume proprii, de localitāți, de popŵre și de persŵne; eară la capētŪ într'unŪ despărțemētŪ separatŪ, pentru cuvintele de tŵtă điva, cu atāta mai tare, cu cātŪ la fiă-care ocaziune vrēu sāmī va-

liditeză sistema mea filologică. Acésta sistemă cere: *a)* de a scrula sematologice feluritele înțelesuri ale rădăcinei; *b)* de a classifica feluritele înțelesuri *c)* de a grupa cuvintele de înțelesuri speciale în clasele respective; *d)* de a arăta sinonimele.

Rădecina *cac* însemnă:

1-ia *Munte*. Munte e conceptul, ideea de ceva înalt deasupra feței pământului.

a) ce însemnă munte însemnă și sinonimile: stâncă, pără, colnic, colnic, movilă, dălmă, dâmp, pentru că sânt mai înalte deasupra feței pământului, sânt ridicate.

b) însemnă totu ce la munte, delu etc. e mai ridicat, mai eșu afară din trupină, astfel: vîr, creșă, frunte, cap, colțu etc. Numele proprii și cuvintele formate după înțelesurile de sub *a)* și sânt: *substantive*.

c) Însemnă totu ce are conceptul de înalt, adecă ridicat în sus, are sinonimile de: mare, înălțat, ridicat, de sus; apoi conceptul trece la înțelesu de mare în alte direcțiuni, astfel la sinonimile: lung, lat, vast, întins; mai trece la înțelesurile de mare în jos, astfel: adânc, afund, scobit, gol, găunos.

d) totu ce are înțelesul de mare, are și înțelesul contrariu de: mic, scund, mărunț. Cuvintele de sub *c)* și *d)* sânt *adiective*.

e) precum vedurăm sub *c)* și *d)* contrarietățile, așa față de cele de sub *a)* din rădecina *cac* ce însemnă munte etc. aflăm și nume pentru câmp, șes. Celelalte clarificări de înțelesuri se vor arăta la cuvintele comune ¹⁾.

Literile din rădecina *cac* se schimbă:

a) *a* în toate vocalele, și astfel avem formele: *cac, cec, ca, coc, cuc, cye*; se *a* se diftongeză, adecă mai primesce o vocală lângă sine, de regulă îndereptul se, și astfel în: *ae, oe, ai, oa, au, ou, ie, io, iu*.

b) *c* atăt cel del începutu precum și cel din capet, în felurite limbi se schimbă în: *ch* și *k*, cu rostirea *k*: și astfel aflăm

¹⁾ În dicționarul Griechisch-Deutsches Wörterbuch de Bal. Christ. Fr. Rost. am aflat rădecina *bath* (*bad* bat) carea dă felurite înțelesuri și ca de exemplu înșu câteva cuvinte din rădecina *bath*: *Bath-mis* 1). Stufe, Tritt, Schwelle; 2) *Basis*, Fussgestell einer Bildsäule; 3) *Höhlung* im Knochengelenk. *Bath-os* Tiefe, überhaupt Ausdehnung, daher auch Höhe, Breite; — Fülle; Abgrund, Hoheit (des Geistes) etc. *Bath-ys* tief, überhaupt von bedeutender Ausdehnung und Dichtigkeit, lang, breit, hoch, dicht, fruchtbar, gründlich stark, bedeutend spät, früher etc. Aceste arată, că cât e de greu uneori de a traduce din greca, și mai arareori din latina, când atare substantiv se adiectiv sau multe înțelesuri și materia nu se esplică, că ce înțelesu a folosit autorul? Dar firesce, că în dicționarul rădecina *bad* = *bath*, nu e sematologic clasificată.

forme: *chach, chech, chich, choch, chuch*; *kak, kek, kik, kok, kuk, kyk*. *Ch* în unele limbi se răspunde ca: *cî* (*cs* ung). în altele ca: *ch* (deosebi la francezi) eară în limbile asiatice, *k* adeseori e *kh*, grecească $X = Ch$.

c) *c* acuşi amândoi, acuşi numaî câte unul se schimbă în *ch*, *j*, şi *g*; acuşi sînt amestecate cu literele schimbate după formele de sub *b*) şi astfel ne întîlnim cu o mulţime de nume de munţi, scrise în formele arătate, dar toate formele se reduc la rădăcina originală: *cac*.

I. Cogaion.

Cogaion a fost un munte în Dacia. (Strabone, care l-a trăit pe la 66 ant. Christos până la 24 după Christos) scriind despre Dacia ne spune, că Zamolxis a fost profet şi regelui soţ în împărăţie şi că Z. s'a retras într'un munte: „Şi acest munte se credea sacru, eară numele lui este *Κωγαίων* (*Cogaion*) ca şi numele râului ce curge pe lângă el”.²⁾

La fiă-care nume din cele patru, mai întie voi căuta numiri asemenea din lumea vechiă şi apoi voi înşira păreri despre situaţiunea acelor doi munţi, a poporului şi a ţerei numite la început.

Kokkygion e numele delului, ce mai înainte s'a numit *Thornax* în Argolis, o provincie în Grecia vechiă, şi numele delului s'a susţinut la scriitorul Pausanias (pe la 150 după Christos). *Coga*, din *Cogaion* purcede din *caca*, trecîndu prin forma: *coca*, = *coga*, eară *ion* e un sufix celtic, ce înseamnă loc, şi ce Grecii l-au susţinut, până ce Latini l-au strămutat în *ium*, — p. e. *Ilium* gr. *Ilium* oraş în Troas în Asia mică. *Coga* înseamnă munte, se înalt; *ion* loc. — În *Kokkygion*, decă ortografice e bine scris cu doi *k*, avem de două-ori rădăcina *cac* — *cac*, odată în forma *kok*, de altădată în forma *kyg*, şi atunci una înseamnă munte, alta 'nalt, după cum în limba poporului s'a pus substantivul, ori adiectivul înainte, apoi *ion* e indentic cu cel din *Cogaion*.³⁾ Astfel de

²⁾ Strabo lib. VII. cap. III. Nr. 5 descriere pe larg în Archiv p. 493 de Timotei Cipariu.

³⁾ În limba greacă se află sufixul de diminutiv în: *ion ion*, p. e. *aedon* privighitoare, *aedon-ion*; *tylos* stil de pană, cui de lemn, stêlp; *tylion*; *talaros*, coşară *talarion*; *tribon* mantua haină, *tribonion* etc. Strabone a scris în limba grecească, dar în numirile locale, *ion* nu e diminutiv grecesc, ci e sufix celtic, ce înseamnă loc, şi acest *ion* la latin e *ium*, p. e. *Aktion* promontoriu şi oraş în Acarnania încă la Thucidide, *Actium* la Romanii, aşa oraşele: *Agrinion*, *Agyrion*, *Alginion* etc; dar şi *on* e atata cât *ion*, şi la latin s'a strămutat în *um*; *Algidon* latinesce *Algidum*, *Akouñon* latinesce *Aquinum*, *Amiternon* lat. *Amiternum*, *Ariminon* lat. *Aruninum*. La magiar *an*, *en*, *én*, *in*, *on* e postpoziţiune, ce înseamnă loc, p. e. *Bud-án*, *Pest-en*, *ing-én*, *padlás-on* etc.

duplicațiune aflăm p. e. în Mar-mar-a (marea dela Propontis) în Mar-mar-os; dar decă cumva ar fi trebuit scrisă cu un *y*, atunci *yg*, (*ag*, *eg*, *ig*, *og*, *ug*) înseamnă prejură, ținută, și astfel locu la prejură naltă, — la prejură de munte; dar *yg* e forma de diminutiv, și atunci înseamnă locu la deluț, muntșel.

Numirile aceste sânt forte vechi, și acesta ni-o demustă numirile următoare: *Kakyparis* riurelă lângă Syracusa în Sicilia, se află la Tucidide, carele s'a născut la anul 471 ant. Christos. *kak* înseamnă, delu munte; *par* înseamnă apă, *părău*; *y* e adaus pentru eufoniă. *Kaikos* riă în Mysia din Asia, la Hesiodu, 850 ant. Christos, la Herodotu, 484—408 ant. Christos. Vădurăm mă sus, că Strabone a disu, cumcă *Cogaion* se numesce și rțul, și curge pe lângă munte. Într'o lucrare a mea am arătat, că rțurile și deoseb părăiele au numele muntelui, din care isvoresc. Astfel și lângă *Kaikos* din Mysia a trebuit să fiă un delu cu numele *kăik*; *kăikon pedion* se află la Xenophon (444—355 ant. Christos) șesul de lângă rțul *Kăikos*, și adeseori și șesurile portă numele muntelui de aprăpe. *Kaikoubon* la Strabone un șes în Lațiu; la Roman s'a numit „*Caecubus ager*“ anume ânghiul sudic al țerii Volscilor, la Buillet se numesce *Caecubus mons*, între Terracina și Gaeta, cară Strabone ni amintesce de *kaikoubos oinos*, de vinul celu renumit de pe delu, și astfel pe *kăik* din Mysia lă reafăm în *kaik*, *caec* din Lațiu. *Caucoliberum*, oraș în Gallia Narbonense și astfel vădurăm felurite diftongiri a lui *a* din *caec*.

Kikykos, oraș în Mysia pe peninsula *Kikykos*, — o formă ca în *Kokkygion*, dar aci *yk*, apriat e diminutiv. *Kikynthos*, insulă la țermul Thessaliei, aci *yn* (= *an*, *en*, *in*, *on*, *un*) e diminutiv eară *tho* = *da*, *la*, locu; locu la deluș. *Kikylna*, a) teritoriul unei populațiu; b) poporul din un tribu, numele s'a susținut la Lysias (459—379 ant. Chr.) și la Aristophanes (+ 427 d. Chr.). Aci *na* înseamnă locu, asemenea lui *an* = locu, *tho* = locu.

Kokylitae locuitorii unui oraș în Aeolis, provincia în Grecia, la Xenophon (444—355 ant. Chr.). *Kok* înseamnă delu, munte; *yl* din *al* înalt, mare, și *tac* ómeni, locuitor. *Kykala demos* (popor și teritor) din phyla (tribu, trunchiu). Aiantis la Hesychiu (400 d. Chr.) *Kyk*, delu, munte, *al* nalt, mare, *a* din capetu remășita din *la* locu. *Kyklades*, un număr de insule în jurul insulei Delos, la Herodotu și Tucidide; în singularu: *Kyklas*, *Kyk* munte, delu, stencă, *la*, locu, *s* e adaus grecescu. *Kykloboros*, un părău torente în Attica la Arrianu, secolul al 2-lea d. Chr. (*Ceginabara* părău lângă Panciova). Acestu *Kyklo* e identicu cu *Kykla* de mai nainte,

pară *boros* e tocmai *paris* din *kakyparis*, și înseamnă: apă, riū, părău⁴⁾. *Kokytos*, riū în Thesprotia în Epirū, la Pausanias; *kok* = delū, *yt* = da, locū, *os* din *ais* apă riū. Acestū riū la Homerū, pela 950 ant. Chr. se pune în lumea de josū. *Cugerni* poporū în Gallia belgicā, spre nordū dela colonia Agrippina, de bună sémă aū lăcuitū pe delurī nalte; țara lorū s'a numitū *Cugerna*. — *cug* = *cac*, delū, er mare, nalt, *na* locū, terenū; *Cuger-n-i* poporulū, unde *i* = locuitorī.

După acēsta pregătire să reîntōrcemū la *Cogaion*. Unī flū răspundū: *Cog-e-on*, pentrucă *ai* la grecī se răspunde ca *e*: alții flū scriū: *Cocaion*. Amū arătatū mai susū, că *ion* e sufixū, — în urmare rămāne: *Coga*. *Aigaleon* — după Strabone unū delū în Messenia; — decă Strabone arū fi respunsū *Cog-e-on* apoi l'arū fi scrisū cu *e*, și nu cu *ai*, — și de bunăsema l'a scrisū, precum i-a aūditū numele.

Strabone numaī atāta ni-a spusū, că muntele, orī delulū *Kogaion* a fostū în Dacia, — dar unde? nu ni-a spusū, — și fiindū-că Dacia a fostū mare, trebuiā să căutāmū situațiunea muntelui, și că susținutu-s'a ôre numele vechiū orī și în ce formă?

Buillet dīce: „*Cocajon* unū munte ce face o parte din lanțulū Carpaților în Dacia și de unde isvorește unū riū *Cocajon*, ce se crede a fi Bistrița“⁵⁾.

Așadară să cutrierāmū șirulū Carpaților, dela isvōrele Tisei, de pe unde s'a începutū Dacia nordică, încungiurāndū Ardélulū până din susū de Roșava și să căutāmū Bistrița⁶⁾. Dar Strabone dīce,

⁴⁾ Vădūrāmū *kyklos*, *kyklo*. Numele insulelorū *kyklades*, de regulă s'a explicatū dela cuvēntulū grecū *kyklos*, ciclū, cercū, inelū etc. cu înțelesulū: stătătōre împrejurū, pentrucă insulele zacū în jurulū insulei Delos. Conv. Lex. alū lui Meyer le descrie și arētā că Cieladele staū din stēncī, — locū de stēncă trebuie să însemneze. *Καχλεξ* la grecī pétrā, petrișū. Pétra Ciacia (*Csáklya-kó*) o stāncă cătrā Alba-Iulia, unū milū dela Cricăū; Cehlăū seū Pionū munte între Ardélū și Moldova de 2700 metri de înaltū. Cielova satū și delū cu stīncă lângă Oravița, și acolo este o mănăstire în stēncă și pe stēncă. Amū fostū acolo.

⁵⁾ Diction. univers d' histoire et de Geographie de M. N. Bouillet, Paris 1854 *Cocajon*, mont, qui fait partie dela Chain des Carpathes en Dacie et d'au sortait un riv *Cocajon*, qu'on croit etre le Bistritz.

⁶⁾ În Ardélū se află Bistrița riū, în comitatulū Bistrița-Năsăudū, care e aprōpe de Carpații resăriteni, și este și părăulū Bistra. Valea Bistra curge în Arieșulū mare în comitatulū Aranyos-Torda. Bistra, riurelū, curge din comitatulū Huniedōreī în Timișū. În România se află riulū Bistrița, ce isvorește din muntele Vatra în Transilvania și intră în Moldova. Bistrița, părăū în județnl Gorjū aprōpe de hotarū ivorește din delulū Boulū și curge în Tismana; Bistrița, părăū din muntele Arnota în jud. Vâlce; Bistriōra, părăū în j. Némțū. Pentru tōte numirile locale din România, folosescū opulū ce urmēzā.

că și rîul s'a numit *Cogaion*, — pentru acesta mai curîndu să căutăm un rîu cu numire din aceeași rădăcină.

Dimitrie Frunțescu în opul său aduce localitatea *Cocajon*. El dice: *Cocajon*, munte înalt în județul *Argeșu* la hotarî lângă *Oltu*, — a cărui pîle le spală apa. Acest munte are o peșteră, în carea se dice, că a stat ascuns cîtva timp *Zamolxis*, filozoful și legistul *Dacilor*.⁷⁾ Descrierea „la hotarî lângă *Oltu* în județul *Argișu*“ nu e îndestulătoare, — pagubă că nu a însemnat satele din prejurî. Am căutat în multe mape, dar *Cocajon* nu e însemnat.

G. G. *Tocilescu* scrie: Din relațiunea lui *Strabone* asupra muntelui *Kogaion*, în care se retraseră *Zamolxis* și *Deceneus*... dar unde va fi fost *Kogeonul*, nu este cu puțință de a decide.⁸⁾

Tocilescu continuă asupra themei: „Unii scriitori așază muntele *Cogaion* la stînga *Dunării*, și anume „vîrfu *Carpaților* despre *Moldova*: *Kaszon* sîu *Kaszin*“ — pe *Kogajon* al lui *Strabon*, și numele *Caucasului* — numit în limba persană *Koh*. Muntele *Kaszon* nu există în *România*, se pare că *D'Anville* a luat acest nume drept *Ciahleu*, așa cum se numește vîrfu cel mai înalt al *Carpaților* în județul *Nemțu*... *Grimm* regăsește *Kogeonul* în *Caucalandensis locus*. *Katacsich* în *Goginy* la *Mica* în *Transilvania*.⁹⁾

Muntele *Cason* îl reafîm în *Kászony-hegy* în *Ardél* la graniță spre *Moldova*, în linie cu orașul *Oena*. *Kaszon*, pîrîu în comitatul *Csik*, *Kaszina*, pîrîu din muntele *Lipse*; dar numele purcede din *cas* (cad = cat), ce asemenea însemnă: munte, pădure etc. și din *on*, ce acuș e diminutiv, acuș însemnă: loc; în urmare nu purcede din *cac*, *cog*. Cehlăul sîu *Pionul* e munte de 2720 metri în județul *Nemțu*. *Ceh* purcede din *cac*, eară la însemnă loc, decî forma orîganală *cacla*, — cum am citat în nota a 4-a *Ciacchia*. Ca *Cehlăul* să însemne munte mare, ar fi trebuit să rămîna cu numele *Cehalul*, — din forma: *Cac-al-a*. În limba persică de aci: *Kuh* însemnă simplu: munte, del, de aci, *Kuh* se adaugă la numele munților. *Se-wad-kuh*, *Schachwar-kuh*, *Puschti-kuh*, precum se adaugă: *dagh* la *Turci*, *Berg* la *Nemți*. În cîtu *D'Anville* dice și *Kaszon-koh*, — numele *koh* e esplicat.

Neugebauer, carele a fost consul general al *Prusiei* pentru *Moldova* și *Valachia*, în 1847 a petrecut mult în *Ardél*, în

⁷⁾ Dicționarul topografic și statistic al *României* de *Dimitrie Frunțescu*, *București* 1872.

⁸⁾ *Dacia înainte de Romani* de *Gr. G. Tocilescu*, *București* 1880. pag. 720.

⁹⁾ *Tocilescu* la pag. 599.

Dacia centrală. ca să caute anticitățile romane, ni scrie: „În Ardélú nu departe de Keresd zace satulú Gogány, doue mile dela Seghishóra în direcțiune sudvestică; tradițiunea aci așađă peștera profetului Zamolxis, scolaruluí luí Pythagoras, carele s'a retrasú timpú de trei aní într'o peșteră a déluluí Kageon“.¹⁰⁾ Dar Neugebauer a luatú o direcțiune retăcită.

Ladislau Kóváry în opulú seú „Anticitățile Ardéluluí“ a scrisú: „Se află satulú Goganú unguresce: Gogány-Váralja. Acesta zace pe țermulú stângú alú ríuluí Küküllő. Désupra pe unú délú înaltú e unú locú de cetate, loculú cetății Gogán.“ Autorulú se provócă la Strabone lib. VII și repeșce cele đise mai susú, apoi continuă: „Și délulú sântú și ríulú ce curge pe lângă délú, — după elú (Strabone) s'aú numitú Cogeon. Din astfelú de cuvinte ale luí Strabone scriitorii nostri istorici, începéndú dela bėtránulú Bonfiniú, până la Iosifú Benkő, trăiescú în acea credință, cumcă cetatea Goganú arú fi fostú loculú și délulú reverinței dumnezeiescú păgáne, amintite mai susú, și cumcă numele seú Goganú l'a căpėtatú dela numirea *Cojeon*, amintită la Strabone.“¹¹⁾

În comitatulú Kisküküllő, cerculú Erzsébetváros se află doue comune: a) Goganú, ung. Gogány, săsesce Gogeschdorf (satulú

¹⁰⁾ Dr. I. T. Neugebauer Dacien aus den Überresten des klassischen Alterthums. Kronstadt 1881 pag. 256 Ohnfern Keresd liegt das Dorf Gogány. 2 M. in süd-westlicher Richtung von Schässburg, hierher verlegt die Sage die Höhle des Propheten Zamolxis, des Schülers des Pythagoras, welcher sich drei Jahre lang in eine Höhle des Berges Kageon zurückzog.

¹¹⁾ Kóváry László, Erdély régiségei, Pesta 1852 pag. 19 Gogány-Váralja Ezen Váralja a Kisküküllő balpartján, esik. Feltette magas hegyen van egy várhely a Gogánvár helye... E szent helyet és a melette elfolyó vizet, szerinte Cogeonak nevezték. Strabo ilyszertü szavaiból honi történetíróink az öreg Bánfítól le Benkő Józsefíg az litben élnek, miszerint Gogányvár az említett pogány istenitisztelek helye és hegye lett volna és hogy Gogány nevét a Strabo által említett Cogeon nevezettől kapta.

Pentru de a căpėta deslucirí din fața loculú, amú rugatú pe dlú Zacharie Tatariu, notariu de tribunalulú regescú din Elisabetopole (Erzsébet-Város) și acesta 'mí scrie următorele: „Satulú Goganú zace în comitatulú Tėrnavei micé (Kis-Küküllő), pe teritorulú situatú între ambele Tėrnave (riurile Küküllő seú Kokel) la stėnga riuluí Tėrnava mică și mai aprópe de acėsta decătú de Tėrnava mare. Satele vecine sűntú: la mēđánópte Gogány-váralja (Varolea); la mēđáđi Kund (Rensdorf); la rēsăritú (Órményes) și Szent-ivány (Santióra, Johannisdorf); cară la apusú Leppend (Lepindis) și Szászdálya (Dalia). Goganulú și Gogányvaralja se află unulú de altulú în îndepărtare cam de 200 metri și sűntú despărțite prin unú șesú. În prejurulú comunelorú învecinate sűntú délurí, munți însă, și cu atáta mai puținú cu urme diu radăcina *caca* orí *yoga* nu se află.. se află însă în unele comune din ținuturile aceste familii románe cu numele Goga. În fața cu Gogánváralja se ridică unú délú, căruia románii Ți đicú „la cetate“, eară ungurii Várhegy. Pe platoulú déluluí să fiă fostú o cetate vechiă carea însă a dispărutú sub ierbă, și a cărui urme numai prin legăturá se potú constata. Aci, póte că a fostú vr'o peșteră óre-când, astăđi însă din cel consultáti, nu mi-a pututú nime da deslucirí despre esistența unei peștere acolo, ilus. Sa D-lú Pușcariú 'mí spune, că a fostú în acea peșteră.

Gogheșu); c) Varolea, la ungarî Gogány-váralja, la Sași Burg (ceta). După mapă, Gogány-váralja stă desupra, Gogány în mijloc și Erzsébetváros mai în jos, — eară Sighișora (unguresce Segesvár, nemțesc Schässburg) amintită la Neugebauer se află în comitatul Küküllő mare, la țărmurul stângu al rîului Küküllő (Kokel nemț.) mare¹³⁾ așadară Neugebauer nu le așadă bine.

Alexie Fényes în statistica sa însemnă: „Küküllő, ce în Ardeal sunt două, fiă-carele purcede din muntele, lacul (iczerul) Küküllő, și Küküllő-ulu mică după cursu de 36 de ore, țără celu mare după cursu de 42 de ore, mai în jos de Blașiu se împreună și împreună nu peste multă întră în Murășu¹³⁾).

Ladislau Kóváry în opulă seă continuă: Küküllővár, nemțesc Kukulburg, romănesce Cetatea de Baltă. Pe țărmul stângu al rîului Küküllő mică se întinde ună capă de delu, — pe aceea zace castelul și la picioarele lui curge bēlul Küküllő. Dela Cetatea Küküllő, cândva renumită, și castelul se numesce Cetate¹⁴⁾.

Ađi Küküllővár, nemțesc Kokelburg, romănesce Cetatea de Baltă, e în cercul de administrațune Dicső-Szt.-Márton și în comitatul Kisküküllő; zace cam într'o liniă cu Erzsébetváros și la amēdi-rēsăritu e Mediașu, la amēdi-apusu e Blașiu. Rîul Küküllő mică e din susu, spre nordu; rîul Küküllő mare e din josu spre rēsăritu; și ambele rîuri purcedu din Küküllő-tó hegy (delul lacul Küküllő); dar în celu mică curgū păraie și din Muntele Mező-Havas (Cămpul Alpul) eară în celu mare și din Delhegy (delul Delu). Rîurile la Sași se numescu *Kokel* celu mică și celu mare, țără la Românî Tērnavă cea mică și cea mare.

La nordu de Küküllővár e Gogány-váralja, de stānga Tērnavei mică, — la apusu într'o linie fi zace Dicső-Szent-Márton, la amēdi satul Kund, la rēsăritu satul Zágor, posta din urmă Bonyha, în cercul Erzsébet-város, și în acestu cercu e și celalaltu satu: Goganu

¹³⁾ Magyarország korona országának helység névtára. Budapest 1852. E unu dictionariu geograficu, dar numai despre comune, nu are riurile și delurile. Localitățile din Ungaria și Ardealu le provocu din acestu opu. Váralja însemnă: sub cetate.

¹³⁾ Fényes Elek, Statistika, Pest 1857. II pag. 139. A Küküllő, mely kettő van Erdélyben, mindenik a Küküllő-tó-hegyből ered és a Kis Küküllő 36, a Nagy-Küküllő 42 órai lefolyás után Balázsfalván alól egyesül és egysülve nemsokára a Marosba szakad.

¹⁴⁾ Kóváry László, Erdély régiségei. pag. 210. Küküllő-vár, németül Kukulburg, oláhul Cetatea de Baltă. A Kis-Küküllő balpartjára *hegy-fok* nyúlik be, azon diszleg a kastély és lábánál folyik a szöke Küküllő. A hajdan híres Küküllő-vártól a kastély is várnak neveztetik.

(Gogeschdorf, Gogányfalva). Póte că în 1847, pe când a umblat ũ Neugebauer în Ardélũ, împărțirea administrativă a fostũ, că satulũ Gogány, ce-lũ amintese, s'a ținutũ de altũ cercũ, — dar ađi în cerculũ administrativũ Keresd, cu capitala Seghișóra și în comitatulũ Küküllő mare — nu se află nici o comună: Goganũ.

Acuma trebuie să luămũ în considerațiune spusele lui L. Kőváry despre Gogány-Váralja, pentru-că acestũ satũ zace cătră ținutulũ stângũ alũ rĩului Küküllő micũ; pentrucă aprópe e unũ délũ înaltũ; pentrucă desupra a fostũ cetatea Goganũ; și pentrucă după mapa militară (des k. k. geographischen Institutes) vedemũ Gogány-Váralja și că unũ délũ e aprópe de rĩulũ Küküllő micũ. Astfelũ am aflatũ unũ délũ Goganũ și lângă elũ unũ rĩũ Küküllő seũ Kokel (Kukel) și în acestũ modũ aflămũ délulũ Cogaion și lângă elũ unũ rĩũ cu asemenea nume, cum a đisũ Strabone.

C din răděcina *cac* trece în *g*, și astfel avemũ formele: *gag, geg, gig, gog, gug*; — *gog* e prima parte din *goganũ*; eară *an* seũ e diminutivũ și atunci *goganũ* înseamnă: del-ușũ; seũ *an* înseamnă locũ și *Gogan* are înțelesulũ de: locũ de délũ. Precum din răděcina *cac* la Strabone s'a făcutũ: *cog*, — așa din sufixulũ *an*, cu înțelesũ de: locũ. În județulũ Buzeũ e muntele Gogoini, și acestă formă stă aprópe de Cogeion.

În numele Küküllő pentru munte, pentru rĩũ și pentru cetate, asemenea reafămũ răděcina *cac*: *a* din acesta e strămutatũ în *ũ*; *ũl* purcede din *al* ce înseamnă înaltũ; *lő* purcede din *la* ce înseamnă locũ, și astfelũ pentru Küküllő, forma originală e: *Cac-al-la* pentrucă délulũ Küküllő-tóhegy, din care izvorește rĩulũ, e înaltũ. Reintorcându-ne acuma la numirile vechi înșirate mai susũ, acolo amũ avutũ forma: *Kykala*, unde *y*, la greci: *v = ũ* s'a rěspunsũ: *kũk*; și apoi cealaltă formă citată: *Kokylitae*, unde *tae* înseamnă locuitorĩ, eară *Kokylĩ* e identică cu Küküllő, și acesta e bine scrisă cu doi *l*.

În urmare, ce se atinge de forma vechiă: *Cogaion*, arũ trebui, ca ađi să se afle localitate cu forma: *Cocaiă* ori *Cocaiũ* seũ *Gogaiă* ori *Gogaiũ* — în limba năstră, dar nu se află, precum din asemenea formă ni-a rěmasũ cuvântulũ comunũ, *cocaiă*. Forma *Gogan* de ađi după răděcină, sufixũ și înțelesũ, e identică cu Cogaion, — diferența o face numai litera *i*, altcum *ion* și *on* e identicũ. Sub numele Goganũ aflămũ ađi 2 sate și după Kőváry „desupra pe unũ délũ înaltũ e unũ locũ de cetate, loculũ cetății Gogan“ astfelũ și cetatea a trebuitũ să se numescă după numele délului Gogan, — în acelũ prejurũ, unde trebimũ să căutămũ délulũ ori muntele Co-

gaion; dar riŭ cu numele Goganŭ asemenea nu se află. Totuși se află *munte*, se află *iezer* cu numele: Küküllő și Kokel, și se află rîuri cu aceste nume. Zamolxis s'a retrasu într'unŭ munte cu stânci, — acesta nu a pututŭ fi Goganŭ, ci Küküllő seŭ Kokel, pentrucă, nu numai că muntele Küküllő e cu stânci, și pe lângă elŭ curge un rîu cu asemenea nume, ba și isvorește din elŭ, și în acestŭ mod stămŭ mai aprópe de asertiunea lui Strabone.¹⁵⁾

O formă ca Küküllő avemŭ în Gödöllő, — reșelinta de vîr a regelui Ungariei; aci *göd* purcede din *cad* = *gad* pădure; din *al* = mare, și *lö* din *la* = locŭ, — forma originală a fostŭ *gad-al-la*; dar magiarii după însușirea limbei lorŭ, strămută adeseori pe *a* în *ö*.

Forma Kokel și Kukel a délului și rîului, cum se numește la Sași, stă din *cac* = dél și *el* = locŭ, seŭ sufixŭ de diminutivŭ, — în acésta formă nu aflămŭ conceptulŭ de: *al* = mare; — deci Koke înseamnă: orî deluțŭ, orî locŭ de délŭ, — atâta cât Goganŭ. Deci acestŭ *el* = locŭ, e la magiarii: hely, — locŭ, — însă ei au aspiratŭ pe *e*, adecă au pusŭ *h* înainte și au înnoiatŭ pe *l* în *ly* = *li*.¹⁶⁾

¹⁵⁾ La numele *Kokkygion* s'a spusŭ că délulŭ acesta mai nainte s'a numitŭ *Thornax* în Argolis. *Thor* din *dar*, tar (diftongitŭ *Tau-rus*) munte na, locŭ ac = ax totŭ aceea. Küküllő seŭ Kokel, la romanii Ternaŭa, din *tar* = délŭ munte, na locŭ, și *ava* = apă. Se află Cogelniciŭ părău micŭ în jud. Cahulŭ de unde Cogălnic-ianŭ.

¹⁶⁾ Să căutămŭ urmele în lăuntruŭ Ardélului și numele altorŭ localitățŭ purcese din rădăcina *cac* și culese din opulŭ citatŭ în nota a ¹⁰⁾, dar scrise după ortografia maghiară. În comitatulŭ Kisküküllő afară de 2 Goganŭ și Küküllővár mai sîntŭ: Kikmantor (*cic* = *cac*, *mant* celt *mont* = munte, *or* = *ra* loc) Gyákos (Giacos, *giac* = *cac*) În comitatulŭ Alsó-Fehér, Alba de josŭ sîntŭ în cerculŭ Alvințŭ: Csüged (ciughed; *csüg* = *cog*, *cug*, *ed* = *du* locŭ); în cerculŭ Maros-nyvar: Csücs (Ciucŭ — ce în limba maghiară comuna înseamnă: culme; în România Ciuce, și 2 Ciuciu și alte forme cu acestŭ trunchiu); în cerculŭ Nagy-Enyed e: Csáklya satŭ și Csáklya-kő stâncă: *cac-la*, acésta după mărimea stencei, a pututŭ fi și *cac al ia*) Havas Gyógy rom. Muntorj și Givagiel cum e scrisŭ în opŭ; Fel Gyógy rom. Giogicelŭ de susŭ. Gyógy = Giogŭ, Goga Valea Gelsei curge din Pétra Cioachei pe lângă Koslárd în Murășŭ; Valea Giogilui curge pe lângă Tövisŭ în Mureșŭ. În comitatulŭ Făgărașŭ, cerculŭ Sárkany, Cuculata unde e forma: *Cac-al-la*, unde *ta* înseamnă locŭ; în cerculŭ Sepșŭ: Kőkös = *Cac-as* Checheș. În comitatulŭ Huniadoréi aflămŭ trei Gyógy și unŭ Csigmó (*Cac-ma*) și apoi la granița între România și Carașŭ e muntele Gugŭ, *Cac-a*, *Cauc-a*. În comitatulŭ Clujului, în cerculŭ Mezö-Örményes e: Kecsésd (*Chec-iste*); în cerculŭ Banfŭ Hunyad e: Csuesa (*Cauca*); în cerculŭ Almás e: Kőkényes (*Chech-en-es*). În comitatulŭ Maros-Torda, cerculŭ Görgény e Kakucs (*Cac-u-ca*); în cerculŭ din préjma Ternaŭei sîntŭ: Csokpatra, Geges și din préjma Nyaradului: Csóka (*Cuca*) și Gőcs (*gacce*). În comitatulŭ Sibiiului 2 *Cac-o-va*, eară în comitatulŭ Selagiului: Cseglén, Kucsó, Csikó, Csaholy (forma ca Cehlou), Csög, Kegye, Kékes. În comitatulŭ Szolnok Dóboka cerculŭ Dézs e: Guga; Csáki-Garbó, Csáka, Kucsulat, Csokote. În Comitatulŭ Torda Aranyos sîntŭ, Kákova, Csegez, Mezö-Kök Csákó, Kocsárd. În comitatulŭ Udvarhely sîntŭ: Kecsésd, Csehet, Csekefalva, Gagy.

II. Caucasus.

Pe timpul împăratului Traian și anume pe timpul resboiului cu Daci (102—106 după Christos) în Dacia s'a aflat un munte cu numele Caucasus. Un militar roman, carele s'a luptat în acel resboi, a făcut vot (făgăduință), votul și l'a împlinit în Germania și apoi a ridicat piatră de pomenire, eară pe piatră e inscripțiunea, carea dovedesce muntele Caucasus în Dacia.

Acăsta inscripțiune a comunicat'o pentru noi mai întâi B. P. Hașdeu, și în aceea se află: ad Alutum flumen secus mont. Caucasi. Hașdeu o cetesce astfel: Matronis Aufanibus, Caius Iulius Mansuetus, miles legionis primae Minerviae piaae felicitis, votum solvit lubens merito. Fecit voto facto ad Alutum flumen secus montem Caucasi. În traducere: Dinelor urzitore, Caiu Mansuetu, ostașu în prima legiune Minervia piă fericită, îndeplini cu bucuriă cuviosul vot, făcutu la fluviul Oltu lângă muntele Caucasu.¹⁷⁾

Glig. G. Tocilescu reproducându acăsta inscripțiune la capăt scrie: *montis Caucasi*.¹⁸⁾

Sumu de părere, că trebuie scrisu „montem Caucasi“ dar în traducere nu primescu „secus“ tradusu cu „lângă“ ci cu „altmintrele“, seú „altcum“ și astfelu traducú: „votul făcutu la fluviul Alutu, altmintrele la muntele Caucasulu“ „Ad“ din „ad Alutum flumen“ se subînțelege și în „secus ad montem Caucasi“. ¹⁹⁾

De bunăsama acestu Caucasu nu a fostu departe de Oltu.

Să căutămú și aci numiri asemenea, din lumea mai vechiă.

Kaukasos la Herodotu, (anul 484—408 ant. Christos) muntenia, șirul de munți Caucasus între Marea-negră și Marea caspică. Asemenea *Caucasis* la Herodotu: *Kaukasos skythikos* (Caucasul sciticu) la Arrianu din seculul al 2-lea după Christos. Locuitorul din Caucasu la felurii autori s'a numitu: *kaukasios*, *kaukasianos* și *kaukasites*, eară țara s'a numitu: *kaukasia* la Stefanu Byzantinul

¹⁷⁾ B. P. Hașdeu Istoria critică a Românilor, București 1875 pag. 280 și se provocă la archeologul germanu Lersch, carele mai întâi a descoperitu inscripțiunea și a publicat'o în: Jahrbücher des Vereins von Alterthumsfreunden im Rheinlande tom. 5 Bonna 1844. pag. 316.

¹⁸⁾ Glig. G. Tocilescu, Dacia înainte de Romanii, București 1839 pagina 432 nota 17.

¹⁹⁾ „Lângă“, latinesce se exprimă cu: *iuxta*, *prope*, *ad*, adecă: lângă aprópe de, la; și astfelu „ad Alutum“ se póte traduce și cu *la* și cu *lângă*; dară *secus* cu: „altmintre, altmintrele, altcum“; nemțesce: anders, ung. máskép, máskint, különbén. În frașeologia latină: longe secus == de totu altcum; non dici secus, ac sentiebam; nu amú đisú altmintrele, și consimțiamú.

în secolul 5-lea după Christos. Dar a fost și *Kaukasos Indik* adică: un șir de munți în India, pe timpul lui Alexandru cel mare (+ 330 ant. Christos) care la Arrianu acestu Caucasu indiu e indenticu cu numele *Paropamisos*, ađi numitu: *Hindu-koh* și *Hindukuch (kusch)*, ce formeză o sistemă de munți în Asia, și are vîrfu până la 7173 de metri de înalte.

Caucasulă amintitu mai nainte, ce se numesce și sciticu, asemenea o sistemă de munți, și partea cea mai mare e între Marea negă și caspică și stă 1) din Caucasulă mare, un șir de munți ce sînt precipiși ridicați și între ei muntele celă mai mare în nordu Elbrus de 5652 de metri; apoi Gumaran khokh de 4572 de metri și Adai khokh de 4646 de metri; 2) din Caucasulă micu, cu șiru paralele, de cari se ține și Araratu celă mare de 5156 d. m. și Araratu celă micu de 4180 m. în Armenia.

Koh, kuch, khokh e contrasă din *Cauc*, și vedem, că tot însemnă: munte, delu.

Forma *kaukas* e susținută în numele *Kaukasa*, locu pe insula Chios în Marea aegeică, la Herodotu (484—408 după Christos) și în *Kaukasa* orașu în Mysia din Asia mică la Xenophon (444—355 ant. Christos).

Dar *Caucasus* se află și în forma de *Cucusus* asemenea în Asia ²⁰⁾ și *Cucusus* orașu în Cappadocia ²¹⁾; în forma de *Coccius* în Alpii Italiei ²²⁾ ba și muntele Hemulu șeu Balcanulu încă s'a numitu și *Caucasus* ²³⁾. Tote aceste pentrucă, în limba de totă ȕiua a unor popore vechi, *cac, cauc* și în tote formele ce le-amu înșiratū la începutu, a însemnatu: munte, delu, dar *c* trecendu în *g* s'a formatu: *gag, geg, gig, gog, guj, gyy*, și ca să vedem acesta chiar și în numele *Caucasului*, precum ca să rectificamu numele *Goganu* și alte ce voru urma, să enarezu următorele.

²⁰⁾ La Ioanu Curopalata Scylitza pag. 671. Et per *Cucusi angustias* in Germaniciam profectus, in regionem nomine Teluch invadit. E in drumulu, ce conduce în Syria.

²¹⁾ Cedrenu I. pag. 617. *Cucusum* Capadociae opidum, pe timpul împăratulu Leo I. 457—474 după Christos. După Builett, *Cucusus* ađi se numesce: Coscan în Cappadocia, unde a fostu esilatū Ioanu gură de aurū. După acesta formă Kikysion orașu în Elis la Strabone, — 24 după Christos.

²²⁾ Jornandes de rebus geticis cap. 30. Hic ergo Itilico ad Potentiam civitatem in Alpiibus Cocciis. Acesta formă e din: *Cauc* = *cac*, și *ce* (prejurū, locu) și acuma vomu pricepe, ca ce însemneză numele romanu vechiu: *Coc-ce-ius*; omu din juru de delu, adică: muntenu.

²³⁾ Hașdeu în Istoria critică a Românilorū pag. 280 se provocă la Floru III. 5. PISO Rhodopen Caucasumque penetravit.

În testamentul vechi la Moise I. cap. 10 V. 1—2 se dice: Fiul lui Iafetă fură Gomer și Magog. La Ezechiel profetul cap. 38 Fiul omului, îndreptă-ți fața către Gog, din pământul lui Magog și domnu peste Ros, Meșec și Tubal. În Conv. Lex. al lui Meyer: Magog e numele unui popor și sub regele Gog s'a aliat cu Persii, Armenii și Kimmerii în contra Palestinei. Verisimilul sub Magog sunt de a se înțelege popoarele din nordul Caucasului. Mai târziu Gog și Magog (Apocal. 20. 8) s'au considerat de inimiții împărăției lui Dzeu.

W. Obermüller: Gog și Magog însemnă Caucasul și țara dincolo de el, adică Scytia vechiă, Rusia de azi. Gog e celticului: *Coiche*, nemțesce Höhe, înălțime, munte. Kaukasos e forma grecisată din *coich* — *aith*, *ais* munte înalt; Magog însemnă: *mah* = mare, *gog*, munte. ²⁴⁾

Dar acum să ne reîntorcem la fluviul Alut altcum la muntele Caucasului în Dacia.

Hașdeu (în Istoria critică a Românilor pag. 184) are §-ful 67 sub titlu: „Carpații sub numele Caucas în Apolloni de Rhodos” eară §-ful 68 sub titlu „Carpații sub numele de Caucas în Iordan” și apoi în §-ful 69 conchide că: „în acești doi auctori, Caucas sunt Cataractele dela Orșova”.

Adevărul în istoria și geografică trebuia să fiă mai sus de toate, și pentru acesta să scrutăm pe acești doi autori.

Apolloni de Rhodos s'a născut la anul 240 înainte Christos și a scris o epeie: Argonautica ²⁵⁾. Încât la Apolloni se află numirea *Karpathos*, acesta e insula Carpathos între Rhodos și Creta, pe unde au navigat Argonauții ²⁶⁾ și numirea nu se poate refera

²⁴⁾ Wilh. Obermüller Deutsch Keltisches Wörterbuch I. 543 și continuă: Acești caucasieni nordici au pãfugat mai înainte pe Gomer (kimbri, seü kymerii din locul de pe lângă Marca asovică.) La pag. 544. În limba ossetică *Gogg* încă și azi însemnă, munte; vèrfurile cele mai înalte se chiamă *Mugogy* și *Moghef mu* = *mah*, *mah coiche*; *mah keap*. Mai tot în asemenea forma le re-peșce în II. pag. 161. S'arū putè serie și *Mug-gogh Mog-ghef*, ca formă mai originală. Pe *mah*, unde *h* e egale = *g*, 'lū reafăm în latinul: *mag-nus*, *magis*, în ungurescul *mag-as*, înalt; din acest *mag* e la noi: *măgură*, ce însemnă: munte, delu. În vechime Chersonesus Cimbrica azi peninsula: Crimia, nume remasă din: Gomer, kimbru, kymeru.

²⁵⁾ Apolloni Rhodu Argonauticarum libri quatuor. Edițiunea lui Christian Daniel Beck tipărită în Lipsca la anul 1797. Și amū cercetat și edițiunea de Ioan Hartung tipărită în Basilea.

²⁶⁾ Apolloni lib. IV. vers 1636. Excipit autem eminus aspera Carpathus; inde traiectiones erant in Cretam, quae inter alias eminebat mari insulas.

la Carpații sėu munții Daciei, pentru cã acestia și anume partea de Pojonu spre Nordu-rėsãritu, mai ânteu se amintesc la Ptolome (III 5) carele a trãitù pela 150 dupã Christosù.

Hașdeu pentru dovedirea combinațiunii se provocã la edițiunea lui Beck pag. 317—319 dar pe paginile aceste nu se aflã nici unele mele „Caucasù“ decum atare combinațiune cu Carpații, și ca cumva în citațiune sã fiã smintã tipograficã, me vedũ silitũ ca ca ce în Apolloniũ se scriu despre Caucasù sã le citezũ în note, sã se vadã, cã autorulũ a avutũ în mintea sa numai Caucasus dintre marea negrã și Caspicã.²⁷⁾

Apolloniũ în opulũ sėu e poetũ, cãci a scrisũ epopeiã și geografã, multe date le are bune, ce corespundũ datelorũ alto geografii vechi, dar în parte mare are multe sminte, și Hașdeu asupra smintelorũ sėu unorũ date de altũ înțelesũ, sėu ce nu existã face combinațiunii Caucasice asupra Caucasulũ din Dacia.

Jornandes (și Jordanes) a scrisũ pãnã la anulũ 24 alũ împetrãției lui Iustinianũ celũ mare, adecã pãnã la anulũ 551 dupã Christ. Elũ a fostũ de vițã gothicã, și a scrisũ mai multũ despre Gothi. În capitululũ alũ VII scrie despre Amazone, cari sub conducerea Marsepiei aũ învinsũ felurite ginți ale Asiei și a venitũ la Caucasù și remãnendũ aci timpũ anumitũ, loculũ i-aũ datũ numele „stãnca Marsepiei“.

Jornandes apoi spune, cã Caucasulũ se ridicã în India și cã pe unde se întinde.

²⁷⁾ Apolloniũ în lib. II. versũ 1212. Talis illud draco, undique tuetur immortalis somnique espers, quem ipsa Terra edidit Caucasi in saltibus. Lib. II. versũ 2449. Et iam precedentibus, sinus prospiciebatur Ponti, atque Caucasiorum montium apparuerunt iuga excelsa, ubi corpore ad asperas rupes alligatis aereis pedicis Prometheus aquilam jecinore pascebat retrovolantem. Lib. II. versũ 1269. Habebant ad sinistram manum Caucasum altum, et Cytaicam urbem Aetiae (Kytaie a fostũ orașũ în Colchis, o țarã la șesũ între Caucasù și Marea-negrã; Kytaika e formã de adjectivũ; Aetees e regele din Colchis, tata Medeei). Lib. III. versũ 242. Eum caucasia nympha peperat. Versũ 852 în caucasiis saltibus. Versũ 1224. Iam vero lucem nivoso super Caucaso matutina misit exoriens. Încãtũ însẽ Hașdeu s'ar fi provocatũ la lib. IV. în acesta numai la versũ 135 se dicũ urmãtorele: Ad ostia Lyci, qui divertens a fluvio strepente Araxe cum Phaside conjungit sacrum fluxum, illi autem ambo in Caucasium mare una compulsi effluunt. Araxes unũ riu în Armenia, altulũ în Scythia. Phasis riu chiar în Colchis, încã la Hesiodũ, Herodotũ Xenophon; și Phasis orașũ în Colchis, — decĩ aceste aratã, cã e vorba despre Caucasulũ dela Marea negrã și caspicã, earã Colchis cu Caucasulũ, nu se potũ muta așã de ușorũ la Marea-negrã dela Dunãre, undeva în Dacia.

Haşdeu din acestă Capitulă citează cele din notă ²⁸⁾ cari romănesc sună: Şi de aci (Caucasul) cu spatele se dând hotare ginţilor scythice, se scobore până la Marea-négră şi cu *colnice desă grămădite* atinge şi fluentele Istrului (a Dunării de jos) unde *riulă despicaţu* se acufundă, şi în Scythia se numesce Taurus (adecă Caucasul). ²⁹⁾

Aci e „*amnis scissus*“ rful (Dunărea) despicaţu şi nu „*mons scissus*“ muntele despicaţu, — decî nici vorbă nu pôte fi de caractele dela Orşova.

a) pentrucă din vorbele lui Jordanes se vede, că Caucasul s'a scoborită la Marea négră, în direcţiunea spre laculă Maeotis (Marea-asovică).

b) pentrucă fluentele Dunării, riurile ce curgă în Dunăre, unde acésta se despica, le atinge numai cu „*colnice desă grămădite*“ şi nu vorbesce de munţi.

c) pentrucă aceste fluente în Dunăre sîntă numai Prutulă, carele din josă de Galaţi la Reni, şi Siretulă, care între Brăila şi Galaţi taiă (scindit) riulă, şi aci se despica Dunărea şi se afundă în Marea-négră.

Decî în „*consertisque collibus*“ nu se potă înţelege Carpaţi, şi în „*amnis scissus*“ nu se pôte înţelege Dunărea la Orşova. Dar prin aceea, că Jornandes încheiă construcţiunea cu „*in Scythia quoque Taurus vocatur*“ se vede că nici a cugetată la Carpaţi, cari în secululă ală VI ca ună episcopă, ū voră fi fostă cunoscută şi s'ară fi esprimaţ de a dreptulă. Ce scopă a avută Jornandes, ca să scriă sentinţa aci citată, se vede din cele următore, şi anume

²⁸⁾ Jornandes de rebus geticis cap. VII. Indequ (Caucasus) dorso suo terminum praebens ad Pontum usque descendit, consortisque collibus Histria quoque fluenta contingit quo amnis scissus dehiscens; in Scythia quoque Taurus vocatur. — Fiindă „*dehiscens*“ în participiulă presinte, ară fi fostă de lipsă, ca Jornandes să mai pună ună verbă, dar în lipsa lui, *dehiscens* reprezinta verbulă. — *scissus* însemă: tăiată, despicaţă, crepată, despărţită, eară *dehisco*; a pocni, a crepa; decî sinonimă cu *scissus*, şi apoi (cu înţelesulă sinonimulă *desido*) a se deschide, a se cufunda p. e. *dehiscit tellus*, se deschide pământulă seă se acufundă; *tellus mare dehiscit*.

²⁹⁾ Taurus din Scythia a fostă în Tauria altcum Chersonesus taurica şi scythica, seă Cimbrica, ađi Crimia. Munţilă Taurus = Caucasus = Taurus ce i-a înţelesă Jornandes potă fi numai celă din Crimia. Taurus celă vechiă ađi se chiamă Iaila Dagh şi se întinde peste 122 de chilometre; vîrfurile mai înalte sîntă: Tschadyr-Dagh de 1661 metri şi Babagan Iaila de 1665 metri. La pola acestuia e Sebastopole.

arătându că în Armenia etc, încă e muntele Taurus, spune că în Scythia se află Taurus⁸⁰).

Astfeliiu Haşdeu pré cu sărită ajunge la cataractele Orşov şi până aci trage hotarele Scythiei, când de altă dată le-a credeu pela Oltu?

Haşdeu, totu în §-fulu 68 pag. 286 dîce, că la Ammianu Marcelinu „Caucasulu sîntu munţii cei mai aprópe de Prutul de jos. Acésta Marcelinu nu a dis'o. Marcelinu vorbesce numai de Caucasu şi nici despre acésta nu-şi dá părerea, că unde zace, dar la Prutu de josu încă nime nu a vëduţu munţi, şi chiar şi Jornandes vorbesce numai despre colnice desu grămădite. Délurile de lângu Prutu începú a se mai înalţa numai în direcţiunea dela Huşi, — şi mai spre nordu, cătră graniţă începú de a se face în munţii Carpaţilor.

La anul 1056 după Christosu, la Nestoru, Cronicarulu rusu, se numescú *kaokaisinskîa gory* adecă: munţii Caucasienici séu „ugoresci“ (ce se esplică cu: ungureştii deci 'i amintesce în formă de adjectivú⁸¹).

Încă odată trebuiă să reîntórcemú la fluviulu Alutu, altcum la muntele Caucasulu în Dacia.

Riulu vechiu Aluta (şi Alutus) ađi e Oltulu, carele isvoresce în Ardélú la Nagy-Hagymás din susu de Gyergyó Szt. Miklós în ramurile Carpaţilor răsăriteni spre Moldova, şi dela isvórele Murëshului asemene spre răsăritu. După-ce Oltulu curge cam în direcţiune dreptă spre améđi, face o încoviătură, ca unu semicercu mare spre nordu. Apoi întórcé spre apusu şi la pasulu Turnulu roşu trece prin Carpaţi în România şi după-ce a făcutu o cale de 556 de kilometre se varsă în Dunăre în faţă cu Nicopolea.

Eară trebuiă să ascultămú părerea lui Haşdeu. În opulú citatú (pag. 286 punctu 3) dîce: „În inscripţiunea lui Lersch, Caucasulu sîntu munţii Olteniei, séu mai curéndu acei din Muscelu. Aşadară Haşdeu nu se ţine de înţelesulu înscripţiunii, cumcă Caucasulu trebuia căutatú undeva în préjma Oltulu?

⁸⁰ Jornandes VII. Hunc (Caucasum) enim Jamnium mox Propanismum (mai bine Parapomisum) Indus appellat. Parthus primum castra post Nisacem edicit. Syrus et Armenius Taurum, Scythae Caucasum ad Rhipheum, *iterumque in fine* Taurum cognominant. Rhiphaeu sîntu munţii dela Tanais spre răsăritu cătră Uralu, în Sarmatia asiatică.

⁸¹ După Schaffarik slaw. Star. p. 990 la Haşdeu în Istoria critică a Rom. pag. 285. Gr. Tocilescu, Dacia înainte de Romaní, pag. 424.

A ȃice, ca Caucasulu mai curendu suntu munii din Muscelu, nu se vede a fi ceva posibilŭ, pentrucă in România la stanga Oltului e judeutul Argeuu, i după acesta, ca vecinu, urmeza judeutul Muscelu cu capitala Campulu Lungu, i astfelu Hadeu se indeparteza dela Oltu; eara la nordu judeutul Muscelu se desparte prin intregu spatele Carpailoru dela Oltulu din Ardelu.

Hadeu in punctulu alu 6-lea ȃice: „După spiritulu graiului nostru, *cauc* contragendu-se in *coc*, caută să admitemu, că o urmă supravetuinda a numelui Caucasu in privinta Carpailoru, e *delulu Cocanu din Muscelu*, adeca, mai mai in acelau locu, unde ostaulu Mansuetu dintro legiune a lui Traianŭ stătuse in resboiulu dacicu la fluviulu Oltu, lânga Caucasu“.

Aa dara i fluviulu Oltu să mutatu in Muscelu? Adeveratu, ca Cocanu porcede din radacina *cauc* i aceta se contrage in *coc*, dar *an* ori e diminutivu i *Cocanu* insemna delutu, ori insemna locu, i *Cocanu* insemna: locu la delu, atata catu: Goganu de mai susu. Dar credŭ că nime nu va pune pe Mansuetu cu Oltu cu totu langa Cocanu in Muscelu.

Tocilescu (pag. 434) cu referina la inscriptiune ȃice: „Resulta nefindoiosu ca flumen Alutus este Oltulu din România i că celu putinu poriunea muntosa, pe unde curge, in timpulu lui Traianŭ să chematu „mons Caucasus“.

Aceta părere are raiunea sa. Dar Oltulu nu curge numai in România, ci mai multu de jumetate curge in Ardelu, — i intelesulu vagu alu inscriptiunii icerta, ca in préjma Oltului ori unde să cautamu Caucasulu, ori ca munte singuratecu, ce e mai verisimilu pentru acelu timpu, ori ca despartementu din Carpai, dar sistema intrega a Carpailoru sub nume de Caucasu pe timpulu lui Traianŭ nu se pote primi nici decum, pentrucă Carpaii intre Ardelu i Bucovina precum o parte i intre Moldova, sau numitu Alpes Bastarnicae, mai in susu la nordu Alpes Sarmaticae i numai cei de catra Pojunu mons Carpatius, — acesta abia pela 150 după Christosu, pentrucă mai anteiu Ptolomeiu ilu amintesece.

Acuma să pornimu pe langa Oltu i să cercetamu, că din numele Caucasu, remasă ore numire asemenea pentru atare munte? seu i alte localitai?

Pornindu dela vărsarea Oltului in Dunare, in susu pe langa Oltu de stanga se află: *Kukucei*, (Charte des k. k. geographischen Institutes XII) la resaritu 'i zace: Mogoreii, la amedi Corbii, in plaiulu Verde, jud. Oltu. Dar naltimea satului Cucucei nu apare

mare. Purcede din forma *cauc-ac*, unde *ac* = *ca* înseamnă locu
său *cei* se pôte deriva și din diminutivul *celu*.

Cocajonü adusü de Frunöescu și pusü lângä Oltü la hotarü
nu l'amü aflatü nici pe o chartä și nici în altä carte, se vede că Kogaion
din Ardélü e mutatü la Oltü, dar despre acela amü vorbitü mai susü.

Trecëndü totü pe lângä Oltü în Ardélü, aflämü *Kukuk heg*
(délulü Cucucü) de 1746 de metri de înaltü, decü e munte. Acest
munte zace chiar lângä Oltü, de-a drépta, la nordulü lui e satul
Szt. Simonü, la améüi Alitnes, earä peste Oltü într'o liniä e Ve
rebes, și puñmü spre améüi e Tusnád, în comitatulü Csik (Cicü)
Kukuk: nu pôte fi identicü cu ung. *Kakuk*, paserea cucu, carea
are numele dela sonurile cântärii. În România se aflä și délul
Cucului lângä Cazanești în jud. Argișu, dar nici numele acesta
dela paserea numitä, — căci uneori numele locale corespundü unor
cuvinte comune, — p. e. și muntele Pasere în jud. Mehedinți, fără
ca să purcedä dela pasere, ci din *bad* = *bas* munte, *er* = mare;
decü *Pas er*, apoi poporulü l'a numitä: pasere.³²⁾

Mie nu mi-a succesü, ca lângä Oltü säu în präjma lui sä afu
altü munte decâtü; *Cucucu*, ce purcede din *Cuca*, *Cauca*.

Acuma sä pornimü pe crestele și spatele Carpaților, precum
pe ramurile lui dela nordü spre räsäritü și apusü și sä căutämü
munte Caucasü, säu numiri asemenea.

În comitatulü Bistrița-Näsëudü désupra, adecä la nordü de
Radna, se aflä: *Kukésücs* = Vêrfulü Cucu; (Atlas Stiller). *Kuk* e
numelele délului, *csucs* e cuvëntü ungurescü și înseamnă vêrfü, pur
cedëndü asemenea din: *cac* = *cuc* = *ciucü*. Alexie Fényes (op. ci
tatü II. p. 139) înșirä munții mai înalți ai Ardélului și între aceștia
„Gogosza dela pasulü Borgó dáuö öre“. Adecä Gogósa (pe o mapä
și Gogoza) de 1093 de metri în comitatulü Bistrița-Näsëudü. Pasulü
Borgo e între Ardélü și Bucovina, earä Muntele Gogósa e spre
nordü apusü, cam într'o liniä cu Näsëudulü. La póelele lui spre améüi
curge valea Lieșiu și mai spre améüi Tihuța, ce înträ în Bistrița.

Pentru numele muntelui acestuia, în cele de susü amü trecutü
și la forma *gag* din *cac*, și la *Gog* = Caucasulü din Asia între
Marea-négrä și caspicä, — deörece după litere corespunde numelü:
Cauc — *as* ori *Cauc* — *az*, căci *osz* = *ös* = *oz* e identicü cu:

³²⁾ Aci la *Kukukhegy*, sântemü în teritorulü Secuilorü în comitatulü Cicü.
Acestü Cicü ca predicatü esistä încä pentru vr'o 10 comune pe ambele läturi
ale Oltului, până între isvörele lui. *Cic* încä înseamnă: munte, délü. Aci între
aceste comune aflämü: Delhegy (délulü Delü) la apusü de Csik-Szt.Tamas, și
comuna Delne lângä Csik-Szt Miklos, din *del* = dél, și *ne*, locü. Numirile cu
del sântü mai vechi decâtü aședärea Secuilorü pe acelü terenü.

os = *az*, — din celticul *ais* (= *aith*) naltă, lată, estinsă. Altă nume mai corăspundătoră nu se află.³³⁾

Dela pasul Bodza între Ardélă și România spre apăsă dela pasă, chiar la hotară (pe mapa institutului militară geografică) e: muntele Csukás de 1964 de metri. Frunđescu đice: Ciucașă munte și punctă trigonometrică de observațiune în jud. Prahova, chiar la hotară. Fényes (pag. 138) đice: Csukáshegy în linia dela Brașovă de 6000 de urme de înaltă.

Numele Ciucașă asemenea ne conduce la forma: *Cauc-as*; *aș* unguresce, e forma și de adiectivă, ca *os* romănesce p. e. muntosă, ce conceptulă de munte ă đă o estensiune.³⁴⁾ La Frunđescu: Cocalabénă, munte în jud. Argeșă aprăpe de hotară. Într'altă locă nu l'amă mai aflată. *Labén* însuși însemnă munte, și e din o răđecină și de o formă cu muntele: Libanon (unde *on* din capătă e adausă grecescă, superfluă) din Coelesiria; în biblia „chedri Livanului“, eară *Coca* din Cocalabénă e în formă de adiectivă și însemnă: înaltă mare.

Muntele *Gugu* în comitatulă Hunidórei, în colțulă de graniță între Ardélă, România și Caras-Sever., dela Retezată spre amăđi. Sub elă e scrisă numărulă 2233, nu sciu metri, séu urme. *Gugu-Cucu*.³⁵⁾

Cu acăsta amă încheată munți din Carpați, — dar în România se află munți, a căroră nume purcede din: *cac*, *cauc*, și în alte părți.³⁶⁾ (Va urma). Dr. At. Marienescu.

³³⁾ După dicționar. topogr. a lui Frunđescu în România se află nume de sate: Gogoșă, Gogoșari (și o movilă) Gogoșescă, Gogoșița. *Coiche* la Celți atăta cătă *cac*, *coucă*; de forma *Coiche* mai aprăpe stă: Goicea mare, catun în j. Gorjă și Goișă munte în j. Argeșă, — pentrucă *ch* din *coiche* trece și în *ș* și *goișă* în limba comună are înțelesulă și de: cucuișă, locă înaltă, susă în vârfă.

³⁴⁾ Pe loculă unde e Csukás, după mapa din Conv. Lex. ală lui Meyer, e: Csuka. Forma Csuka se află ca numele unui sată în jud. Argeșă, plaiulă Oltă, — *Ciuca* e = *Cauca*.

³⁵⁾ *Guga*, sată în cerculă Dăzs; *Guguia*, locă isoiată în jud. Doljă; *Guguia* e din *Gugulin*, ca *Cucuiu* din *Cuculin*. *Gygai* limne la Homeră și Herodotă ună lacă în Lydia, pôte că a fostă iezeră pe munte, séu lângă munte.

³⁶⁾ Munți, deluri, măgure, movile din răđecina *cac* în alte părți ale Romăniei; Căciulata (munte în județulă Gorjă, — Caicu Stăna în județulă Vâlcei la hotară (coiche celtică); Cehlău (Pion) munte în jud. Neamță; Chichira delă în j. Putna, Chichiăra delă și punctă trigonometrică în jud. Gorjă, Chievrelă delă în jud. Doljă; Cioca popa stăna în jud. Mușcelă la hotară; Ciocanescă delă în jud. Argeșă; Ciocană munte în jud. Argeșă Ciocanulă-Piscului munte în jud. Mușcelă; Ciocă delă în județulă Ialomița, Cioclovina delă în județulă Gorjă; Cocană delă în jud. Gorjă; Cocană delă în jud. Mușcelă; Cocă munte în jud. Argeșă; Coconă movilă în jud. Brăila, Cocora munte în jud. Vâlcei și altulă în județ. Dămbovița; Cuel delă în jud. Mhedinți, Cucioiava măguă în jud. Doljă; Cucu munte în jud. Rămniceă Pisseuca munte în județulă Buzeu, unde *pis bad* = *bas*, delă înaltă; séu *pis* și pădure.

FACEREA LUMEI.

(Ună capitulū din cosmogonie).

I.

Întru începutū era chaosulū, adecă tóte materiile eraū împreunate fisicalminte.

Materiile eraū mórte, fără de viață și preste dênsele plutia spiritulū celū nevêđutū și necuprinsū, despre carele înzădarū vomū întreba și vomū scruta, că *de unde este și ce este*. Totū deșértă va fi și întrebarea după crearea materiei, anume că *cine și din ce a creat-o*. Rêspunsurī la întrebărī d'aldestea nu putemū pronuncia simpluminte din cauza că noi, fiindū ființe mărginite, nu sântemū capaci de a cuprinde ceva necreatū și infinitū.

Spiritulū celū nevêđutū și necuprinsū a întratū în materie și pre acêsta a făcut'o capabilă de a fi reședința viețīl.

Materiile multifarie din acelu chaosū acum începurā a simpatisa unele cu altele, sêū între dênsele se născu poterea, la care 'ī đicemū *afinitate chimică*. Efectele afinitățī chemice s'aū arêtatū în formațīunea diferitelorū combinațīunī chemice. Așa darā în materiile chaosulū s'aū începutū diferite *mișcărī*, din carī s'aū desvoltatū *poterile magnetice, electrice și electromagnetice*, apoi s'aū desvoltatū *sunetulū, căldura și lumina*, totū atâția agențī puternicī, fórte acomodațī pentru formațīunea lumilorū venitorie și a pomposulū și admirabilelū arbore enigmaticū alū creațīunei.

Aceste forțe puternice aū pusū la urmă în mișcare întrêgā massa, ce o numirāmū mai susū chaosū, și fiindcă cohesiunea nu lăsa părțicelele chaosulū să se despărțescā de olaltā, de aceea întrêgā massa a începutū a se întórce róta ca și pre lângā o osie. De óre-ce în lăuntrulū chaosulū s'aū desvoltatū cu vehemență diferitele combinațīunī chemice, fierbea adecă cumplitū în nemărginitulū laboratorīū alū vecīniciei, și de óre-ce spațīulū nemărginitū, în carele se afla chaosulū celū invăpăiatū, avea temperaturā mai stêmpêratā, de aceea

partile cele mai din afară ale chaosului, trebuind să deie căldură spațiului celui din afară și mai puțin cald, au început să se contrage, să se condenseze, să se formeze cum se spune — niște globule, cari deci fiind mai grele decât părțile cele mai înfăteșate au trebuit să simpatizeze mai mult cu puterea centrifugală a chaosului rotator, decât celelalte mai ușoare; toate aceste globule s'au grupat așa dară în jurul ecuatorului, căci chaosul prin rotațiune ajunsese deja să aibă formă sferică.

Devenind întru acestea rotațiunea chaosului tot mai intensă, globulele cele dese, ce se grupaseră pre la ecuatorul unuia câte unul, s'au smulși, s'au desfăcut succesive de corpul creator, păstrându firește însușirile primordiale ale corpului din carele s'au dezvoltat. Și aceste globule, ... mulțime nenumărată de ele, s'au sosit și celelalte stele fipte, ce înfrumusețază firmamentul, și cari toate graviteză spre centrul comun, din carele s'au format.

Acăsta este prima perioadă a creațiunii, la care îi dăcem *perioada stelelor fipte*.

II.

A doua perioadă a creațiunii se numește *perioada planetelor*. Ca să o pricepem pe acăsta, ajunge să întinăm, că ceea ce a fost mai înainte chaosul, aceea substituim aici prin o stea fiptă, prin ună soare!

Soarele nostru a fost la început ocupând spațiu mult mai estins decât astăzi, ajungea până dincolo de orbita lui Neptun și rotia în giurul osiei sale cu celeritate nu așa de repede, ca și chaosul de mai înainte.

Temperatura-i enormă ținea încă toate materiile în stare fluidă învâpăiată.

Ca și la formațiunea sorilor, astfel și aici spațiul estern, fiind mai puțin ferbinte ca materia solară, a înghițit din căldura stelei fipte o cantitate însemnată, prin ce erași s'au contrasat părțile din suprafață. Aceste devenind

mai dese, deci mai accesibile pentru puterea centrifugală, s'aau aşezat în préjma ecuatorului solară, şi apoi în decursul timpului acele globuri singuratice forţate de puterea centrifugală, s'aau ruptu şi ele, s'aau despărţitu de cătră sóre, păstrându însă şi dênsele însuşirile principalí ale Sórelui, ce le-a creatú. Aceste corpuri nóuë sântú *planetele*, cari s'aau născutú din sóre siguru în rëndulú depărtărei, în care se află. Anume s'a ruptú din sóre mai ântéiú *Neptunú*, după elú *Uranú*, apoi *Saturnú*, *Iupiterú*, *Asteroidiú*, respective planeta din care acestia s'aau formatú, după aceea *Marte*, *Pământulú*, *Venusú*, *Mercurú*, *Vulcanú* etc. pre cari, ce vorú mai fi, nu-i mai putemú distinge nici observa, din causă că sântú prea mici, séu că sântú orbiţi de intensitatea luminei solarí.

III.

Periódá a treia a formaţiunei se numesce *periódá lunilorú séu a trabanşilorú*, în care din singuraticele planete s'aau formatú lunile, séu trabanşii, chiar precum s'aau formatú planeţiú din sóre, şi stelele fipe din chaosú.

După ce în decursulú acestorú trei perióde materia a totú perdutú din căldura s'a, de sine se înţelege că devenindú lunile corpuri tari séu solide şi aprópe de punctulú îngheţărei, nu mai avemú nici o causă disponibilă ca să admitemú, că şi din luní se forméză corpuri nóue, etc. ca mai înainte lunile din planeţi etc.

Cu formarea lunilorú aşa dară s'a încheiatú şirulú creaţiunei de corpuri cerescí — firesce că numai referitorú la sistema nóstrá solará.

Celelalte corpuri cerescí, ce le mai aflámú obvenindú pre firmamentú, precum sântú cometiú, meteorii, etc., aceste sântú aşa dicéndú numai nisce formaţiuniú postume, nisce esemplare sterpe, create din fărímăturile forţelorú împraşciate prin Universú.

IV.

În modulú acesta s'arú poté esprima pre scurtú facerea lumei, înţelegéndú sub lume pre tóte corpurile, ce se află în

universu. Dar după ce la Moise în cartea facerei se înțelege sub lume „pământul” pre care locuim noi, este necesar să percurgem și fazele formațiunii sale, despre ce dără mai pre scurtu ne-amu putea pronuncia așa :

„Întru începutu, la tótă întemplarea, pământul nostru a fostu corpū fluidū învăpăiatū. Cuncă a fostu corpū fluidū, ne convingemū, decă privimū la forma sa de globū turtitū ; ear cum-că a fostu învăpăiatū, ne spune coja sa cea solidă și vulcaniū, cari documentéză foculū din internulū cōjei.

Massa acēsta fluidă învăpăiată, adecă pământul nostru primitivū, se afla și dēnsulū în spațiulū înfinitū, care avea temperatură mai puținū intensivă decātū dēnsulū, și se întorcea în giurulū osiei sale hotărītū mai repede ca astădū, și era ținutū óreși cum în frētū de simburele centralū, de sórele din care s'a născutū. Părțile de pe suprafață perđendū parte mare din căldura lorū primitivă, esmițandū-o adecă spațiulū mai recorosū, în carele se află, s'aū totū recitū, fără ca să-și fie primitū dela sórele celū june căldură nouă, de óre-ce atmosfera pământulū era saturată desū, fórte desū cu aburī de apă, ce întru acestea evaporaū din suprafața cea fluidă a pământulū, și printrēnșī nu putea străbate dela sóre nici lumină nici căldură. Prin răcire părțile din suprafață s'aū condensatū și astfelū în decursulū timpulū pre suprafața pământulū s'a formatū o cojă solidă, basa solidă a suprafețī pământulū nostru modernū. Din atmosfera cea ultra-bogată de aburī începură deja a cadé pre juna peliță a pământulū ploi torențiali, cari cu părțicelele solide ale cōjei formară nenumērate combinațiuni chemice, stratulū celū mai de desubt, cunoscutū sub numirea de *stratulū stāncilorū cristalinice*.

Pre de altă parte căldura cea innădușitóre a fluidulū din lăuntrulū pământulū a produsū acolo mulțime de gazuri, și acestea prin expansiunea lorū înflară cōja pământulū, carea apăsată fiindū din afară de pondulū apelorū de plóe, ear din josū de expansiune a trebuitū să se crepe pre multe locuri,

să formeze adecă înălțimi și afundimi, prin ce s'a pusă basă la formarea văilor și a înălțimilor de toate categoriile.

După-ce prin ploile cele torențiale atmosfera nu era așa de saturată cu aburi de apă, era oareși cum mai rară, — au putut străbate printrênsa și câte-o rață dela junele și decâtă astăzi multă mai valorosul sôre de viață dătător. Acastă căldură esternă destulă de intensivă și această lumină palidă, ce se străcura prin atmosferă, provocară în côja pământului nouă combinațiuni chemice, din cari se născură fericele cele gigantice, scoicele cele grandioase și pescii cei impunători, de cari astăzi nu se mai află, fără numai ca petrefacte sub numirea de *formațiunea cărbuniloră fossili*.

Fiind-că în atmosfera pământului se mai află încă aburi de apă în abundență, și fiind-că rațele solare poteau străbate din ce în ce mai cu succes, prin ce eculibrul aburilor se conturba totă mai mult; de aici s'au continuat ploile torențiale și apele acestora au înecat fața pământului, acoperind sub valuri totă creațiunea de până acum. Avem așa dară două stratură în côja pământului: *stratulă cristalliloră și ală cărbuniloră fossili*.

Din gazurile ce s'au născută acum din aceste două stratură și din intensitatea căldurei și a luminei solare ce ajungea pre pământ totă mai intensiv — căci atmosfera se totă limpedă, — resări viața nouă, care produse plântă și animale de conținută mai perfectă ca cele de mai înainte, dar nici de aceste astăzi nu mai aflăm, fără numai ca petrefacte, formândă stratulă ală treilea, ce se numesce *stratulă de cretă*.

Acum se afla pre suprafața pământului în abundență apă, carbonă, vară, căldură și lumină provenită din afară. Crescândă intensitatea luminei și a căldurei solare, din mulțimea carbonului disponibil și din cele-alalte elemente de pe pământ s'a formată o nouă vegetațiune, multă mai bogată ca cea de mai înainte, și de aici o clasă nouă de animale, ce se nutriaă eminentă cu plântă și în carea *mamutulă* a fostă regele creațiunei.

În laboratorul cosmic nu există pauză. După-ce viața organică a luat pe pământ dimensiuni foarte mari, căci vegetațiunea și ajunsese culmea, iar animalele așa dicându-memă de multe în ape, în aer și pe uscat; de aici lucru naturală decă procesul animalic și vegetalică au dezvoltat pe pământ combinațiunea nouă, acomodată să fiă basă la un nou soi de organism. Ploi torențiale, vifore abia imaginabile, și potențata intensitate a razelor solară au produsă nouă conturbări în ecuilibrul aburilor din atmosferă, și de aici nouă ploi torențiale s'au revărsat preste fața pământului și au inundat-o acoperind și înecându sub valuri partea cea mai mare din creațiunile existente. Acastă periódă a creațiunei vorbește cătră noi numai în ton mut, din sînul pământului, unde formeză stratul al patrulea de creațiune, ce se cuprinde preste tot sub numirea de *stratul formațiunilor terțiarie*.

Suprafața pământului era acum foarte bogată în elemente producătoare. Încă în periódă penultimă se ivise ca atare oxygenul, carele cu carbogenul promovase atât de favoritor în periódă ultimă dezvoltarea vegetațiunei și a animalelor, ce se nutria cu plânt. Ajungend pământul în pozițiunea să primescă dela sora maximă de lumină și căldură, și fiind pre pământ de îndemână tot ce se recerea pentru ivirea unui nou soi de creațiune; etă că în faptă se produce pe pământ un șir de ființe, de valoare mai alasă ca cele de mai înainte, în care prevală *elefanții, rinocerii și cerbii*. În timpulă acesta obvine și facerea omului cel de întâiu, adecă într'unu timp, la care biblia 'i dice cu dreptă cuvântă „*ti m p ū de p a r a d i s ū*“. Creaturile acestei periode și-au aflat partea cea mai mare mormentul în valurile cele înfricoșate ale diluviului, ce s'a causat prin încă neecuilibratele forțe din atmosferă și prin nutațiunea osiei pământului și propășirea ecuinocțiilor. Stratul de pământ din această periódă se numește *stratul diluvială*.

În acest strat diluvială zăcea înmormentată cea mai bogată vegetațiune și cele mai dezvoltate creaturi animalice,

până la omă. Din disolvarea acestor ruine de creaturi s'a dezvoltat apoi elementele necesare, și mai fine, pentru înmulțirea omienilor pe pământ. Atmosfera nu mai conținea atâția aburi, ca să verse pe pământ ape deplin înecătoare, dar totuși obveniau ploți torențiali, prin cari se cășunau esundări parțiale. De o parte acele esundări, ear de altă parte și alte elemente înfricoșate (vânturi, furtune, lupte contra reptilielor, etc.) au forțat pre omă la viață familiară, prin ce s'a pusă basa primordială a staturilor, despre cari mai departe apoi are să trateze istoria universală. — Diferitele esundări au produs pe fața pământului stratul cel din urmă, ce încă nu este perfect, și carele se numesce *stratul pământului aluvial*“. . (Va urma). T. Ceotea.

A SCI LIMBĂ MAI MULTE.

Suntă indiviți, unii chiar geniali, însă nu posedă darul a învăța limbă mai multe. Cam de regulă la toți nu se învăța limba a două, fără detrimentul celei prime.

La aceste considerațiuni ne conduc unele fapte, mult remarcabile.

Începem cu Napoleon Bonaparte. Italian de origine, dar din pruncie a făcut studiile prin școle franceze. S'ară presupune deci că a știut bine limba franceză, și a învățat-o cu ușurință pentru asemenarea cu italiana. A fost însă din contră, adevărat nici în anul 1796 nu vorbea corect limba franceză, precum ne mărturisește Miot de Méliot. Pe atunci Napoleon era comandant suprem al trupelor, ce republica Franciei le trimisese în Italia. Mai târziu, ca împărat va fi vorbit corect, credem, că-și va fi dată trudă să învețe de dragul unei corone!

Împăratul Carol V. ținea tronul regesc din Spania. Mare era domnia Spaniolilor, în jurul globului pământesc, și sórele nu apunea întrânsa. Baumgarten, istoriograful împăratului Carol V. ne spune că acesta, deși bărbat ge-

nială, nu a putut învăța limba spaniolă (castiliană) în butulă adresei, prin care aristocrația spaniolă l'au rugat să le învețe limba. Ansa la această adresă a dat însuși împăratul, când a sciricit că de ce încunjură aristocrația spaniolă curtea denuului? și a căpătat respunsul de sus, să le învețe limba. Acest împărat, nici pentru premiul unui tron, nu a putut învăța o limbă.

Voltaire — în prefațiunea la Oedip — se plânge că din limba francesă 'i lipsesc doi ani, adecă timpul cât l'a petrecut dînsul în Anglia. Dacă mai târziu a supliniț, este pentru respătirea ce a sperat și căpătat, înțelegem renumele, la care s'a avântat, în literatura francesă.

Archiducele Iosif, Maecenas ală culturei și ală literaturii ungueresci, palatin în Ungaria jumătate de secl, precum se scie, numai odată a încercat în dietă să vorbescă ungueresce, dar nu a reșit chiar după plac

Dela singurateci trecem la masse. An, juni unguiri din clase inteligente, făceau demonstrații pe strade în capitală, când se desbătea proiectul de lege militară, carele cerea dela oficeri cunoscerea limbei germane. Germana e dintre limbile de cultură universală, și cel puțîn o limbă dintre acelea, caută să învețe fie-care aspirant la cultură. Aici li se oferia ocaziunea cu remunerații și cu ușurinte; ușurință, că avem să învețe numai câte-va decii de cuvinte din acea limbă germână ce se dice militară, și pentru atâta se capete patentă de oficer și plată, se vină tôte de a gata, astăzi în timpul pauperismului, remunerații când alții nu găsesc aplicațiune și subsistență. Tôte îndar, juni unguiri nu primiau, și demonstra. Pote voru afirma unii că au fost demonstrații politice; ceea-ce noi nu scim, nu credem, și nici nu ne ocupăm de politică, fără considerăm aici faptul ca un trecut, complet, conchis și istoric, prin urmare supus acum la esaminarea scientifică, și numai din acesta facem aceea conclusiune că dênșii nu voiau să învețe limba a doua.

Casurile espuse până aici, cu indiviđi și cu masse, tóte aũ fostũ influințate de óre-carĩ interese, favoritóre sėũ des-favoritóre, decĩ nu ne presentã unũ rezultatũ — cum amũ dice destulũ de independentũ pe terenulã empirismulũ. Acum cã în scólele nóstre poporane s'a întrodusũ limba unгурescã, sũntemũ curioși a vedea, ce deslucirĩ ne va da tineretulũ românũ, relativũ la problema de a învėța limba a dóua.

Dr. *Giorgiu Popa*.

BIBLIOGRAFIĂ.

Cinciđeci de colinde, adunate de scolarĩi dela scólele medĩi romãne din Brașovũ, sub conducerea dluĩ profesorũ și conrectorũ A. Bãrscanũ. Brașovũ 1890.

„**Unirea**“ điarũ bisericescũ-politicũ, apare odatã pe sėptėmãnã dela începutulũ anului curentũ în Blașiũ sub redacțiunea dluĩ Dr. *Vas. Hossu*, prețulũ pe unũ anũ 6 fl.

„**Fóia Ilustrată**“ a începutũ a apărea din 18 ale c. în Sibiiũ sub redacțiunea dluĩ Dr. D. P. Barcianũ, ese odatã pe septėmãnã, prețulũ pe unũ anũ 6 fl.

„**Scóla romãnã**“ dupã cum se anunțã va reapărea sub redacțiunea proprietarului ei, a dluĩ Vasilie Petri în Nãsėudũ, prețulũ 4 fl. pe unũ anũ.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr 334/1890.

Procesũ verbalũ

alũ comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura romãnã și cultura poporulũ romãnũ, luatũ în ședința dela 27 Decembre n. 1890.

Președinte: G. Barițiũ. Membriĩ presentĩ: Dr. Il. Pușcariũ, vice preș., I. Hannia, Elia Măcellariu, I. V. Russu, Z. Boiũ, Ioanũ Crețu, G. Candrea, cassarũ, Nicolaũ Toganũ, bibliotecarũ.

Secretarũ: Dr. I. Crișianũ.

Nr. 165. D-lũ Dr. P. Spanũ, învėțatorũ la șcóla civilã de fete a Asociațiunii, prin hãrtia sa dto 4 Decemvrie a. c. cere, ca în vederea, cã dėnsului ȳ este imposibilũ cu metoda sa a petrece

o clasă continuu mai mult de o jumătate de oră, fără de a lucra
 detrimentul dezvoltării psihice și cu deosebire fizice a elevilor,
 și se permită această abatere.

Presidiul comitetului, socotind afacerea urgentă, a recerțat
 datul 6 Decembrie a. c. pe direcțiunea școlară, ca, urmând
 întocma prescrierilor §-lui 3 lit. b) din regulamentul intern al
 școlii, să supravegheze, ca și până ce se va pronunța comitetul
 în afacere d-lu învățător Dr. P. Spanu să observe cu acuratețe
 planul de învățământ, ținându orele prescrise întregi, și să nu
 fiă permisă abaterea ce o reclamă, fiind tocma o abatere ca *acesta*
 în detrimentul invederat al elevilor. (Ex Nr. 304/1890).

— Comitetul, făcându a i se ceti per extensum copriusul
 respunsului presidial, întemeiat pe lege, pe regulamentul, cum și
 pe praxa cotidiană a celor mai buni învățători din toate școlile
 femeesci de modelu dela națiunile cele mai înaintate în cultură, ia
 cu aprobare la cunoscință pașii întreprinși de presidiu în afacerea
 de sub întrebare și insistă și din partea sa, ca d-lu învățător Dr. P.
 Spanu să nu i-se permită a se abate dela planul de învățământ.

Sibiū, d. u. s.

George Barițiu m. p.,
 președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.,
 secretarū II.

Verificarea acestui proces verbalu se încrede d-lorū:
 Z. Boiu, I. Crețu, Gerasimū Candrea.

S'a cetitū și verificatū. Sibiū în 31 Decembre n. 1890.

Zacharia Boiu m. p.

Gherasimū Candrea m. p.

Ioanū Crețu m. p.

Nr. 335/1890.

Proces verbalu

*alū comitetulū Asociațiunei transilvane pentru literatura română și
 cultura poporului românū, luatū în ședința dela 29 Decembre n. 1890.*

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. II. Pușcariū, vice-preș., I. Hannia, Nicanorū Frateșiu, controlorū,
 I. Crețu, I. V. Russu, I. St. Șuluțu, Z. Boiu, I. G. Popu, I. Popescu,
 Elia Măcellariū, Gher. Candrea cassarū, Nicolaū Toganū, bibliotecarū.

Secretarū: Dr. I. Crișianu.

Nr. 166. Comisiunea exmisă din sinulū comitetulū în ședința
 dela 24 Septemvre a. c., urmându întocma însărcinării, ce i s'a

datu prin concludul dto 28 Noemvrie a. c. Nr. prot. 145, presentu unu proiectu de concursu relativu la premiile, ce voru fi a se dcerne in conformitate cu concludul adunarii generale a Asociatiunii din anulul acesta, (sedinta II Nr. prot. 19 lit. h.) (Ex. Nr. 292/1890)

— Concursulu se stabileste in textulu alaturatu sub ./. la acestu procesu verbalu.

In urmare a acestu concludu comitetulu va remunera si publicatiunile tiparite in „Transilvania“, cari, notificandu-i-se si numaru din partea redactiunii, se voru gasi, ca intrunescu conditiunile cuprinse in concludul adunarii generale a Asociatiunii din anulul acesta, (sedinta II. Nr. prot. 19 lit. h).

Nr. 167. Se presentu raportulu directiunii dela scola Asociatiunii de dto 22 Decemvrie a. c. Nr. 42, ca raspunsu la ordinulu acestu comitetu de sub Nr. 295/1890, prin care i sa au cerutu unele deslusiri cu privire la cursulu instructiunii. (Ex. Nr. 325/1890)

— Raportulu presentatu servece spre sciinta.

Sibiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.
secretaru II.

Verificarea acestu procesu verbalu se increde d-loru: **Ioanu Hannia, E. Macellariu, Ios. St. Șuluțu.**

S'a cetitu si verificatu. Sibiu in 31 Decemvrie 1890.

Ioanu Hannia m. p.

I. St. Șuluțu m. p.

E. Macellariu m. p.

Nr. 292.

CONCURSŪ LITERARŪ.

In scopulu de a se esecuta concludul adunarii generale a Asociatiunei transilvane din anulul acesta, ca din suma de 1000 fl. v. a. votata pro 1890 si din suma de alti 1000 fl., votata pro 1891 sa se premieze si tiparesca scrieri si broșuri, intocmite anume pentru poporu, din agricultura, igienă etc., avendu acelea a forma „Bibliotera populara a Asociatiunii transilvane“, comitetulu Asociatiunii transilvane pentru literatura romana si cultura poporulu romanu in sedinta sa dela 28 Novembre a. c. a hotaritu sa escrie deocamdata, ca de inceputu, concursu la trei premii pentru urmatoarele lucrari:

1. Unu premiu de 100 fl. v. a., pentru cea mai buna lucrare asupra urmatorulu subiectu:

„Economia nostra dupa comasare.“

Lucrarea va trebui să cuprindă povește practice despre meodul: cum ară trebui întocmită economia noastră după comasare, să nu sufere poporul, și să fiă anume întocmită pentru popor. Manuscrisul trebuie să cuprindă materiă pentru celă puțină 4 côle de tipar în 8° garmond.

2. *Ună premiu de 100 fl. v. a.*, pentru cea mai bună lucrare asupra următoarei teme :

„*Higiena copilului dela nascere până la anulă ală 7-lea ală etăț*“.

Lucrarea va tracta despre totă ce privesce nutrirea, îmbrăcăminte, curățenia, locuința, ocupațiunea, mișcarea și joculă copilului; ea va trebui să conțină apoi și profilaxa morburilor de copii și să fiă anume întocmită pentru popor. Manuscrisul trebuie să cuprindă materiă pentru celă puțină 4 côle de tipar în 8° garm.

3. *Ună premiu*, a cărui mărime se va hotări după numărul côlelor de tipar, computându-se cōla de tipar în 8° garmond cu *12 fl. v. a.* pentru cea mai bună culegere de pœsi, basme (povești) și datine poporale alese, și până acum nepublicate.

4. Afară de aceste premii a hotărîtă comitetulă Asociațiunii transilvane să destineze suma de fl. 400—500 v. a. pentru a se premia din ea cele mai bune studii științifice asupra unor teme alese liberă de autori din ramulă istorică seă epigrafică, seă filologică, cu deosebire în ceea-ce privesce trecutulă și prezentulă poporului român și ală pământului pe care locuim, seă apoi din ramulă științeloră naturale, care se voră publica seă s'au publicată dela adunarea generală din Făgăraș (1889) încōce prin mijlocirea organului Asociațiunii „Transilvania“.

Mărimea premiilor pentru studiile aceste științifice se va fixa în vederea valōrei loră științifice.

Terminulă prezentării la concursă a manuscriseloră relative la premiile de sub Nr. 1, 2, 3, 4 va fi 30 Iuniă 1891 st. n. Până la acestă termină concurenții la unulă din premiile escrise voră binevoi a trimite manuscrisele loră la presiulă Asociațiunei transilvane în Sibiu, strada Morii Nr. 8. Manuscrisele întrate mai târziu nu se voră luă în considerațiune.

Manuscrisele se voră presenta anonime, și scrise de mână străină, purtându o devisă, care va fi reproducă întru ună plică sigilată, conținându numele concurentului.

Acea dintre concurenți, cari reflectă la unulă din premiile de sub Nr. 4 pe basa lucrăriloră tipărite deja în organulă Aso-

ciațiunii, voră binevoi a notifica aici lucrarea respectivă, fie directă, fie pe calea redacțiunii, premiile aceste se voră decerne și înainte de terminulă fixatū măi susū.

Asociațiunea transilvană și rezervă dreptulă de proprietate asupra lucrărilor premiate, precum și dreptulă de a tipări, în organulă seū, fie separatū de acela, lucrările ce voră fi premiate, îndatorindu-se a pune la dispozițiunea autorulă gratuitū 100 esemplare tipărite.

Din fie-care grupă se va conferi premiulă lucrării celei aflată măi bune, ear celelalte lucrări, cari se voră găsi vrednice de publicare, voră obține o mențiune onorabilă și se voră publica pșrândū în organulă Asociațiunei.

Manuscrisele nepremiate și nementionate se voră remite autoriloră, fără a se publica numele loră.

Censurarea lucrăriloră întrate la concursū comitetulă Asociațiunei transilvane o va efeptui în sensulă conclusulă adunării generale a Asociațiuneiă din anulă acesta (ședința II. Nr. 19 lit. h. 5).

Din ședința comitetulă Asociațiuneiă transilvane pentru literatura româna și cultura poporuluiă română, ținută în Sibiiū la 25 Decembre 1890.

G. Barițiu m. p.
președinte.

Dr. Ioanū Crișianū m. p.
secretarū II.

CONSEMNAREA

sumeloră colectate în favorulă școlăi civile de fete a „Asociațiuneiă transilvane“ prin dlă Parteniu Cosma.

F. Călemanū, econ. în Reghinū; D. Cristea, econ. în Ocna; Ioanū Sântū, econ. în Mészö-Bodón; Iosifū Toteanū, econ. în Ocna; Davidū One, econ. în Mihalțū; Ana Fugaciū, economă în Mihalțū; Ana Vasii, economă în Drimbari; Ales. Conta, econ. în Bazea câte 1 fl.; P. Colcea, econ. în Zaculū 50 cr.; Marianū Pascu, econ. în Hogarū; Nicolaū Jiga, econ. în Bretea; Span Barac, econ. în Alamorū; Sam. Bulea, econ. în Presaca; G. Mitea, econ. în Presaca; Teodorū Suciu, Iacobū Popū, economi în Kersed; Lud. Conta, econ. în Bazedū; Ioanū Nicula, econ. în Stupini; Vasiliă Dimbean, econ. în Silvas câte 1 fl. Comanū Ciocanū, econ. în Sécădate 50 cr.; George Macriș, econ. în Cornățelū; Carolina Sântpălénū, economă în Haró; Scarlatū Șopca, econ. în N.-Ág; Ioanū Cónia, economū în Kaltwasser; Anna Hilla, economă în Kaltwasser; Vasile Vladovicī, econ. în Kaltwasser; Demianū Macaveiū, econ. în M.-Kövesd; Iosifū Domoceanū, econ. în S.-Reghinū; Iustinū Dascăliū, econ. în Mikalaka; Tóderū Popovicū, econ. în Szt.-Miklós câte 1 fl.